

УДК 342.9.04(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2022.4.12>

Ольга Юрївна Кириченко,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

кафедра адміністративного права та процесу;

<https://orcid.org/0000-0001-6085-6175>,

e-mail: olga.chapala@gmail.com

**НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСАД ВІТЧИЗНЯНОЇ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ З ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИМИ
ВИМОГАМИ**

Сформульовано та охарактеризовано сутність дефініції «євроінтеграція», окреслено основні юридичні засади та вимоги, що висувуються членами Європейського Союзу до законодавства країн – кандидатів на вступ до вказаного політичного об'єднання. Розроблено та систематизовано напрями і вектори адаптації та гармонізації основних положень вітчизняного адміністративного права із вказаними євроінтеграційними вимогами. Наголошено, що без запровадження євроінтеграційних механізмів у систему публічного адміністрування України неможливо забезпечити якісне реформування вказаної сфери, а також належну реалізацію подальших демократичних процесів у суспільному житті держави.

Ключові слова: євроінтеграція, адміністративне право, публічне адміністрування, принципи, Європейський Союз.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

У реаліях сьогодення принциповим фактором розвитку України, без сумнівів, можна вважати процес інтеграції національного законодавства в єдину європейську систему права, що має безпрецедентне значення для багатьох галузей життя українського суспільства, зокрема для законодавчого базису, що регламентує правовідносини між державою та громадянами.

Саме з вищевказаної причини процес євроінтеграції національного законодавства найбільш суттєво впливає на адміністративно-правову науку з огляду на те, що саме ця галузь права є найважливішим регулятором суспільних відносин у сфері публічного адміністрування, уточнює та регламентує правила функціонування, організації діяльності і правовий статус органів публічної влади, а також встановлює права й обов'язки громадян і громадських організацій у вказаній сфері.

Стан дослідження проблеми

У різні часи дослідженням основних засад адміністративно-правової науки в умовах євроінтеграції займалися такі науковці, як А. Т. Комзюк, Є В. Пономаренко, Г. В. Савенко, О. Р. Радишевська та ін. Водночас, незважаючи на досить високий рівень наукового розроблення вказаної проблематики, вона і досі залишається у полі жвавої дискусії вчених-адміністративістів.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є розробка та аналіз дієвих шляхів адаптації основних засад вітчизняної адміністративно-правової науки до правової системи Європейського Союзу, а також гармонізація відповідного законодавства.

Для досягнення сформульованої мети були поставлені такі *завдання*:

- визначити сутність дефініції «євроінтеграція»;
- охарактеризувати основні принципи правової системи Європейського Союзу;
- визначити напрями адаптації вітчизняної системи адміністративного права до відповідної системи країн Європейського Союзу;
- окреслити напрями гармонізації вітчизняного законодавства у сфері публічного адміністрування з відповідною європейською сферою.

Наукова новизна дослідження

У статті оновлено наукові підходи до гармонізації основних засад вітчизняної адміністративно-правової науки до вимог країн Європейського Союзу, а також запропоновано шляхи їх реалізації.

Виклад основних положень

Як зазначає Г. В. Савенко, процес – це послідовна зміна та рух певний дій, спрямованих на досягнення кінцевого результату. Термін «інтеграція» означає процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле, процес взаємозближення і утворення взаємозв'язків; згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у рамках регіону, країни, світу [1, с. 275; 2, с. 135].

Водночас О. В. Дзяд та О. М. Рудік зауважують, що європейська інтеграція – це багатогранний, мультирівневий процес, який завжди характеризується подальшим розвитком соціальної політики у всіх без винятку сферах суспільного життя країн, має добровільний та поступовий характер і базується на загальних та функціональних принципах права [1, с. 276; 3, с. 215].

У свою чергу, В. В. Квасов і М. І. Романенко наголошують, що в історичній та політико-інституційній площині європейська інтеграція постає як процес поступового «функціонального» делегування

національних повноважень на рівень європейських спільнот. Ця модель характеризується поєднанням елементів наддержавної інтеграції та міжурядової співпраці [1, с. 276; 4, с. 217].

Цікаву позицію має О. Р. Радишевська, яка зауважує, що феномен євроінтеграції як поступової та багатовекторної трансформації національного і наднаціонального ландшафтів вже не одне десятиліття викликає інтерес у представників європейської правової доктрини. Динамічний розвиток форм і механізмів європеїзації права поставив перед експертним співтовариством завдання осмислення їхньої сутності і розуміння меж такого впливу в цілому. Адже концепція євроінтеграції є одним із ключових інструментів порівняльно-правових досліджень, оскільки дає змогу вивчати в єдиному комплексі всю сукупність процесів, що відбуваються під час просування інтеграції на національному, наднаціональному та регіональному рівнях [5, с. 150].

Розмірковуючи над парадигмою системної трансформації правопорядків держав – членів ЄС під впливом євроінтеграції, деякі науковці пропонують розглядати її як явище, що фіксує одночасно «висхідну» (від держав-членів до наднаціонального рівня) і «спадну» (від ЄС до національних держав) динаміку цього процесу. Така проєкція дає змогу зосередити увагу на різних механізмах і моделях впливу права ЄС на внутрішньонаціональне право. Останні, як правило, в умовах європейської інтеграції конкурують між собою за право закріпити свою національну модель організації будь-якої суспільно значущої діяльності на наднаціональному рівні [5, с. 150].

У свою чергу, Є. В. Пономаренко у своєму дисертаційному дослідженні розмірковує, що намагання України стати членом Європейського Союзу та пов'язані із цим прагненням дії органів публічної влади та вітчизняних інституцій громадянського суспільства отримали назву євроінтеграційного процесу, під яким учений пропонує розуміти цілеспрямовану державну політику, спрямовану на входження України до Європейського Союзу як повноправного члена. Науковець наголошує, що система суб'єктів забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні, як і будь-яка інша соціальна система, формується під впливом певного кола факторів, які детермінують її виникнення та розвиток [6, с. 56]. До таких факторів Є. В. Пономаренко відносить економічний стан країни, сформовану під впливом Конституції та законів України організацію державної влади, рівень правосвідомості населення тощо. Проте найбільш принципове значення в переліку детермінант системи суб'єктів забезпечення євроінтеграційних процесів мають усе такі завдання, які необхідно виконати Україні для вступу до Європейського Союзу [6, с. 57].

Підсумовуючи наведені вище точки зору, можна констатувати, що процес євроінтеграції – це сукупність політичного, юридичного,

економічного, соціального векторів розвитку держави, основною метою якого є успішне й ефективне функціонування всіх важливих державних інституцій громадянського суспільства.

Без запровадження євроінтеграційних механізмів у систему публічного адміністрування України вбачаються неможливими забезпечення якісного реформування вказаної сфери, а також належна реалізація подальших демократичних процесів у суспільному житті держави.

Як уже зазначалося вище, основною функціональною складовою євроінтеграційного процесу є адаптація законодавства України до норм і стандартів Європейського Союзу, серед яких важливу роль відіграють норми адміністративного права. В адміністративному просторі прагнення до руху в напрямі європейських стандартів знайшли своє висвітлення в Концепції адміністративної реформи в Україні, основна мета якої – реформування системи публічного управління, що забезпечить становлення нашої держави як цивілізованої європейської держави з високим рівнем закріплення соціальної стабільності життя населення, а також як правової та висококультурної країни. Адміністративна реформа актуалізувала особливе значення запровадження у сферу публічного адміністрування європейських принципів адміністративного права як пріоритетних стандартів щодо ефективної реалізації євроінтеграційного курсу України [1, с. 277].

При цьому в механізмі адаптації національного адміністративного законодавства до відповідного законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС) виникають певні труднощі, навіть з огляду на те, що українська держава вже протягом значного відрізка часу активно намагається розвивати та поглиблювати свої відносини з ЄС.

Підтримуємо думку Є. В. Пономаренко про те, що вказані перешкоди пов'язані з багатьма чинниками, до яких можна віднести великий обсяг і певну несистематизованість українського адміністративного законодавства; відсутність чіткого уявлення у суб'єктів нормотворчої діяльності про напрями та завдання адаптації вітчизняного адміністративного законодавства до законодавства ЄС; недостатній рівень володіння іноземними мовами посадовими і службовими особами органів державної влади й органів місцевого самоврядування; неузгодженість вітчизняної теорії адміністративного права з відповідними європейськими теоріями тощо [7, с. 146].

Якщо звернутися до історичних передумов, що зумовили формування сучасних правових традицій у розвинених європейських країнах, можна констатувати, що важливу роль у функціонуванні всіх правових галузей відіграють основні вихідні, об'єктивно зумовлені засади, на яких будується діяльність органів публічної влади. При цьому їх функціонування повинно вкладатися в систему правових

актів, що визначають нормативні межі адміністративного права. Інакше кажучи, базисом дослідження вищевказаної галузі права повинна стати актуалізація та систематизація згаданих принципів.

Аналіз відповідної наукової літератури дозволяє дійти висновку, що європейське адміністративне право має детально розроблену концепцію принципів – європейських принципів адміністративного права. Необхідність їх формулювання пояснюється як потребою у виробленні загальних підходів до законодавчого регулювання та адміністративної діяльності публічної адміністрації, так і потребами судочинства: у західних країнах вважається, що суд не повинен відмовляти у праві на правосуддя, навіть якщо відсутня конкретна правова норма, яка регулює спірну ситуацію; у таких випадках зацікавлена особа може звернутися до суду на підставі загальних правових доктрин (принципів) [7, с. 147].

Цікаву думку щодо цього висловлює Г. В. Савенко, наголошуючи, що європейські принципи та стандарти адміністративного законодавства сформувалися під впливом процесів конвергенції адміністративних систем. Проаналізувавши відповідну наукову літературу, вчений посилається на європейських науковців, які у дослідженні змісту впливу європейських стандартів на зближення адміністративних правових систем держав – членів ЄС і перспектив його подальшого розвитку зазначають, що раніше прецедентне право Європейського суду перебувало під впливом первісних правових систем держав – членів ЄС, зокрема французького адміністративного права. Однак вплив на розвиток права ЄС ніколи не був лише французьким. Збільшення кількості держав-членів стимулювало диверсифікацію правового мислення Європейського суду. Відповідно в його рішеннях починають враховуватися правові підходи, які притаманні практично всім державам – членам ЄС. Наприклад, принцип «адміністрування через закон» інтегрується з французького принципу рівності, німецької та британської концепцій правової держави і верховенства закону. Таким чином, різні коріння цих трьох понять не створюють перешкод утіленню у практику єдиного європейського стандарту [1, с. 278; 8, с. 342].

Цілком погоджуємось із науковцями, які наголошують на тому, що результат від євроінтеграційних процесів вітчизняного адміністративного права доцільно охарактеризувати як сукупність внутрішньодержавних змін, під час яких основні державні інституції повинні адаптувати всі визначальні механізми, політику і соціум до нових практик, норм, правил і процедур, що залежать від виникнення європейської системи публічного адміністрування. Саме тому євроінтеграція адміністративного права України як процес є проявом закономірності світового розвитку, має певні політичні, економічні, правові та

культурні наслідки. З огляду на вказане проблема адаптації основних засад адміністративного права до відповідної європейської правової спільноти є водночас питанням про утвердження України як правової держави, дотримання засад верховенства права органами публічної адміністрації, положень концепції належного врядування, реалізації права на належну адміністрацію [5, с. 150–153; 9, с. 201].

Висновки

Підсумовуючи наведене вище, можна констатувати, що напрями гармонізації основних положень вітчизняної адміністративно-правової науки з євроінтеграційними вимогами, що ставляться країнами-партнерами до України як до кандидата на вступ до Європейського Союзу, повинні, в першу чергу, бути спрямовані на перегляд основних засад і принципів адміністративного права взагалі та публічного адміністрування зокрема. Вказані підходи мають на меті демонструвати світовій спільноті стале піднесення України як правової, демократичної держави, забезпечувати ефективну співпрацю державних інституцій та громадянського суспільства, гарантувати відданість принципам верховенства права і закону, а також підтримання належного рівня функціонування механізму правоохоронної діяльності нашої країни.

Список бібліографічних посилань: **1.** Савенко Г. В. Вплив євроінтеграції на адміністративне право України через поняття та зміст євроінтеграційних процесів // Правові, управлінські та економічні аспекти трансформації сучасного громадянського суспільства : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 берез. 2016 р.) : у 2 ч. / М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2016. Ч. 1. С. 275–278. **2.** Чорнобровка В. О. Зміст, особливості та перспективи інтеграції України до Європейського Союзу. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 24. С. 522–531. **3.** Common EU Policies and Their Significance for Ukraine : навч. посіб. / за заг. ред М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого та ін. Київ : Міленіум, 2009. 668 с. **4.** Квасов В. В., Романенко М. І. Європейський вибір України : підручник. Дніпропетровськ : Дніпрокнига, 2008. 352 с. **5.** Радишевська О. Р. Європеїзація адміністративного права України: особливості сучасної тектоніки механізмів впливу. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 150–153. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2020.30>. **6.** Пономаренко Є. В. Адміністративно-правове забезпечення євроінтеграційних процесів у діяльності органів виконавчої влади України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. 175 с. **7.** Пономаренко Є. В. Реформа адміністративного права та євроінтеграційні процеси: вихідні позиції, завдання та перспективи. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 43. С. 146–150. **8.** Schwarze J. Administrative Law under European Influence: On the Convergence of the

Administrative Laws of the EU Member States. London : Sweet & Maxwell, 1996. 840 p. 9. Грицяк І. А. Розвиток європейського управління в контексті впливу на державне управління в Україні : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2006. 389 с.

Надійшла до редколегії 02.12.2022

Прийнята до опублікування 20.12.2022

Kyrychenko O. Yu. Directions of harmonization of the main principles of domestic administrative and legal science with European integration requirements

It has been noted that today the process of integration of national legislation into the unified European legal system is of unprecedented importance for many spheres of Ukrainian society, and most of all for the legislative basis that regulates legal relations between the state in general and society and citizens in particular. It has been emphasized that for the above reason, the process of European integration of national legislation has the most significant impact on administrative and legal science, since this branch of law is the most important regulator of social relations in the field of public administration, specifies and regulates the rules of operation, organization of activities and legal status of public authorities, and also establishes the rights and obligations of citizens and public organizations in the specified sphere.

It has been established that an important role in the functioning of all legal branches is played by the basic, objectively determined foundations on which the activities of public authorities are built. At the same time, their functioning should be included in the system of legal acts that determine the regulatory limits of administrative law. It has been emphasized that the basis of research in the specified field of law should be the actualization and systematization of the above-mentioned principles.

It has been summarized that the directions of adaptation and harmonization of the main provisions of the national administrative and legal science with the European integration requirements set by the partner countries to Ukraine as a candidate for accession to the European Union should, first of all, be implemented through the prism of revision of the scientific paradigm of the basic principles of administrative law in general and public administration in particular. The above-mentioned approaches are aimed at demonstrating to the world community the steady rise of Ukraine as a legal, democratic state, ensuring effective cooperation of state institutions and civil society, guaranteeing commitment to the principles of the rule of law, as well as maintaining the proper level of functioning of the law enforcement mechanism of our country.

Key words: European integration, administrative law, public administration, principles, European Union.

